

ขอบเขต จุดมุ่งหมายและประวัติความเป็นมาของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

ขอบเขตของวิชาประวัติศาสตร์ *

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวางและลึกลับมา สามารถจะทำการศึกษาค้นคว้าได้
อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด แต่จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอคติที่จะเป็นประวัติศาสตร์ ต้องเป็นอดีตที่มีความ
สำคัญ ในสมัยโบราณการเขียนประวัติศาสตร์ค่อนข้างจะจำกัดเนื้อเรื่องอยู่ในวงแคบ เช่น เน้นเฉพาะ
เรื่องการกระทำของรัฐบาล ผู้นำและข้อขัดแย้งระหว่างผู้นำเหล่านี้ ทำให้ประวัติศาสตร์มีขอบเขตจำกัดอยู่
เพียงเรื่องสงครามการเมือง ประวัติบุคคลสำคัญ อารยธรรมต่างๆ เป็นต้น วิธีการเขียนแบบเก่ามักจะเป็น
ประเทศหรืออารยธรรมเป็นหลัก แม้กระทั่งประวัติศาสตร์โลก (World History) ก็จำกัดวงอยู่กับประ
เทศตะวันตก หรืออารยธรรมยุโรป โดยแทบจะไม่สนใจอารยธรรมอื่นมากนัก เพิ่งจะหันมาให้ความสนใจประ
เทศหรืออารยธรรมในเอเชีย และแอฟริกามากขึ้นในสมัยกลางคริสตศตวรรษที่ ๒๐ นี้เอง ในสมัยปัจจุบัน
นับตั้งแต่ประมาณ ๑๐๐ ปีเศษมานี้ ขอบเขตความสนใจของประวัติศาสตร์ได้ขยายกว้างขึ้นมาอย่างมากมาย
โดยมุ่งที่จะศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ทุกด้าน และให้ความสนใจแก่สามัญชน ในฐานะเป็นผู้มีบทบาททางประวัติ
ศาสตร์ที่แท้จริง จึงได้มีการแบ่งแยกพฤติกรรมมนุษย์และ เหตุการณ์ต่างๆ ตามลักษณะ เนื้อเรื่องเสียใหม่ ทำให้
เกิดมีสาขาประวัติศาสตร์ใหม่ๆ มากมาย เช่น ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ การเมือง การทูต สังคม วัฒนธรรม
ปรัชญา ภูมิปัญญา สถาบัน รัฐธรรมนูญ การศึกษา และการทหาร เป็นต้น

ในทางวิชาการ วิชาประวัติศาสตร์มักจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ (Humanities) หรือ
สังคมศาสตร์ (Social Sciences) แต่ถ้าพิจารณาจากวิธีการและเนื้อหาประวัติศาสตร์เป็นทั้งมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ ในฐานะที่เป็นวิชาสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ด้านต่างๆของมนุษย์
ไม่ว่าจะเป็นด้านรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ เอกลักษณะของประวัติศาสตร์ในฐานะวิชา
สังคมศาสตร์มีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. ช่วยลำดับเหตุการณ์ของประสบการณ์ด้านต่างๆ
๒. กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ด้านต่างๆเหล่านี้ โดยเน้นการอธิบายสาเหตุที่
เกี่ยวข้อง
๓. สนใจเป็นพิเศษในเอกลักษณ์และ เหตุการณ์เฉพาะของบุคคลและสถาบันที่มีความสำคัญต่อ
สังคม

นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ยังอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และมาตรฐานทางวิชาสังคมศาสตร์ กล่าวคือมุ่งพยายามแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมในฐานะที่เป็นวิชามนุษยศาสตร์ การศึกษาและการเขียนประวัติศาสตร์ ต้องใช้ความสามารถที่เป็นศิลปะ เช่นในการสังเคราะห์ (synthesis) และการตีความ (interpretation) ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ต้องใช้จินตนาการ (imagination) และความรู้สึกที่ลึกซึ้ง (intuition) การเขียนข้อความบรรยายเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ให้น่าอ่านและเข้าใจได้เป็นศิลปะเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นเนื้อเรื่องของประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ด้านอักษรศาสตร์ เช่นศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของมนุษย์

สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีมักจะแยกกำหนดกระบวนวิชาเป็นกระบวนวิชาบังคับและกระบวนวิชาบังคับเลือก (นอกนั้นเป็นกระบวนวิชาพื้นฐาน วิชาโท และวิชาเลือก เช่นหลักสูตรชั้นปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์) วิชาเอกประวัติศาสตร์ กำหนดไว้ ดังนี้

๑. วิชาพื้นฐาน	๔๗	หน่วยกิต	
๒. วิชาเอก	๕๑	หน่วยกิต	แบ่งเป็น

๒.๑ วิชาเอกบังคับ คือวิชาที่นักศึกษาวិชาเอกประวัติศาสตร์ต้องเรียนมีทั้งหมด ๑๑ วิชา (๓๓ หน่วยกิต) ได้แก่

HI 101	ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตก	เลือกวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งยังไม่ได้เลือกเรียนในวิชาพื้นฐาน
HI 102	ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันออก	
HI 221	ประวัติศาสตร์ไทย ๑	
HI 222	ประวัติศาสตร์ไทย ๒	
HI 331	ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันโดยสังเขป	
HI 341	ประวัติศาสตร์เอเชียใต้	
HI 361	ประวัติศาสตร์ยุโรป (ประมาณ คศ. ๔๗๖-คศ. ๑๕๐)	
HI 362	ประวัติศาสตร์ยุโรป ๒ (ประมาณ คศ. ๑๕๕๐ - ปัจจุบัน)	
HI 402	ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ๒	
HI 414	ประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography)	
HI 451	ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงสมัยใหม่	
HI 483	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาในคริสต์ทศวรรษที่ ๒๐	

๒.๒ วิชาเอกบังคับเลือก รวม ๑๘ หน่วยกิต

ให้เลือกเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่เป็นหมายเลข ๓๐๐ ถึง ๓๔๔ ๒ กระบวนวิชา

(๖ หน่วยกิต) ให้เลือกเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่เป็นหมายเลข ๔๐๐ ถึง ๔๔๔ ๔ กระบวนวิชา (๑๒ หน่วยกิต)

วิชาประวัติศาสตร์หมายเลข ๓๐๐ - ๓๔๔ มีทั้งหมด ๒๔ กระบวนวิชา ดังต่อไปนี้

- HI 311 ปฏิวัติใน ๔ มหาประเทศ
- HI 312 อารยธรรมเปรียบเทียบ
- HI 313 การปฏิวัติอุตสาหกรรม
- HI 321 ประวัติศาสตร์การเมืองไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๐ จนถึงปัจจุบัน
- HI 332 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย
- HI 323 โบราณคดีไทยและประเทศใกล้เคียง
- HI 332 ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนการเข้ามาของชาวจีนตะวันตก
- HI 333 ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายหลังการเข้ามาของชาวจีนตะวันตก จนถึงสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒
- HI 334 ประวัติศาสตร์ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์
- HI 342 ประวัติศาสตร์ เอเชียใต้ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสิ้นราชวงศ์คุปตะ
- HI 343 ประวัติศาสตร์ เอเชียใต้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ จนถึงการสิ้นสุดของราชวงศ์โมกุล
- HI 344 ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ตั้งแต่ชาวยุโรปเข้ามาในอินเดีย จนถึงอินเดียได้รับเอกราช (ค.ศ. ๑๙๔๗)
- HI 351 ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียง ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔
- HI 363 ประวัติศาสตร์อารยธรรมกรีก และโรมัน
- HI 365 ประวัติศาสตร์ยุโรปต้นยุคใหม่ ประมาณ ค.ศ. ๑๔๕๐ - ๑๗๕๔ "
- HI 368 ประวัติศาสตร์ การขูดยุโรป ตั้งแต่แรกเริ่ม จนถึง ค.ศ. ๑๘๑๔
- HI 369 ประวัติศาสตร์ยุโรปตะวันออก ตั้งแต่แรกเริ่ม จนถึงปัจจุบัน
- HI 371 ประวัติศาสตร์จักรวรรดิรัสเซีย

- HI 372 ประวัติศาสตร์ การอุตสาหกรรมจักรวรรดิรัสเซีย
 HI 373 ประวัติศาสตร์แนวคิด และวัฒนธรรมสมัยจักรวรรดิรัสเซีย
 HI 381 ประวัติศาสตร์ สหรัฐอเมริกา ๑
 HI 382 ประวัติศาสตร์ ละตินอเมริกา ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงประมาณ ค.ศ. ๑๙๑๔
 HI 391 ประวัติศาสตร์ แอฟริกา ๑
 HI 395 ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลาง

วิชาประวัติศาสตร์ หมายเลข ๔๐๐ - ๔๔๔ มีทั้งหมด ๔๐ กระบวนวิชา ดังต่อไปนี้

- HI 401 ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ๑
 HI 411 กำเนิดและการสิ้นสุดระบอบอาณานิคม
 HI 412 ประวัติศาสตร์สงครามกองโจร
 HI 415 การวิจัยและภาคีพันธ์ทางประวัติศาสตร์
 HI 421 ประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศ ของไทย
 HI 422 ประวัติศาสตร์ไทยสมัยเฉพาะ
 HI 4'23 ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย
 HI 431 ประวัติศาสตร์ พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงปัจจุบัน
 HI 432 ประวัติศาสตร์ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงปัจจุบัน
 HI 433 เอกสารประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 HI 434 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 HI 441 ประวัติศาสตร์ เอเชียใต้ ภายหลังประกาศเอกราช จนถึงปัจจุบัน
 HI 442 ประวัติแนวความคิดและอารยธรรมเอเชียใต้
 HI 443 หัวข้อที่น่าสนใจใน ประวัติศาสตร์ เอเชียใต้
 HI 452 ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่
 HI 453 ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่
 HI 454 ประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่
 HI 455 บทบาทของจีนต่อกิจการโลก
 HI 456 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของ เอเชียตะวันออกเฉียง

- HI 457 ประวัติศาสตร์ การพัฒนาทางปัญญาของ เอเชียตะวันออก
- HI 458 เอกสารประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออก
- HI 461 ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ (ค.ศ. ๑๗๘๔ - ๑๙๑๔)
- HI 462 ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยปัจจุบัน (ค.ศ. ๑๙๑๔ - ปัจจุบัน)
- HI 463 ประวัติศาสตร์ อังกฤษ สมัยใหม่
- HI 464 ประวัติศาสตร์ ฝรั่งเศส สมัยใหม่
- HI 465 ประวัติศาสตร์ เยอรมนี สมัยใหม่
- HI 466 ประวัติศาสตร์การขูดยุโรป ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๑๕ - ปัจจุบัน
- HI 467 ประวัติศาสตร์การพัฒนาทางปัญญาของยุโรป
- HI 471 ประวัติศาสตร์สหภาพโซเวียตรूसเซีย
- HI 472 ประวัติศาสตร์ การขูดของสหภาพโซเวียตรूसเซีย
- HI 473 ประวัติศาสตร์แนวคิดและวัฒนธรรมสมัยสหภาพโซเวียตรूसเซีย
- HI 474 เอกสารประวัติศาสตร์รัสเซีย
- HI 481 ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา ๒
- HI 482 ประวัติศาสตร์ละตินอเมริกา ในศตวรรษที่ ๒๐
- HI 484 ประวัติศาสตร์การขูดของสหรัฐอเมริกา
- HI 485 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา
- HI 486 ประวัติศาสตร์การพัฒนาทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา
- HI 487 เอกสารประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา
- HI 488 ประวัติศาสตร์การขูดของประเทศในกลุ่มละตินอเมริกา
- HI 491 ประวัติศาสตร์แอฟริกา ๒ (ค.ศ. ๑๘๐๐ - ปัจจุบัน)

วิชาโท ๑๘ หน่วยกิต

วิชาเลือก ๑๘ หน่วยกิต

จุดมุ่งหมายในการเรียนระเบียบวิธีสอนประวัติศาสตร์

๑. ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความมุ่งหมายของกระบวนการเรียน

การสอนประวัติศาสตร์

๒. ให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญา แนวความคิดต่างๆ คุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์
๓. ให้มีความรู้ความเข้าใจและมีความคิดรวบยอด (มโนทัศน์-Concept) เกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรและแบบเรียน ตลอดจนมีความสามารถในการวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรและแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ได้
๔. ให้มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาและมีอรรถประโยชน์เชิงวิเคราะห์ และสามารถประยุกต์หลักเกณฑ์และความคิดรวบยอดไปใช้เป็นแนวทางในการจัดเนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความคิดและสติปัญญาได้อย่างเหมาะสม
๕. ให้มีความรู้ความเข้าใจสภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาปัจจุบัน สามารถวิเคราะห์ลักษณะและสภาพการเรียนการสอนที่ดีและที่บกพร่องได้ กับทั้งมีความสามารถที่จะปรับตัวและแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ด้วย
๖. ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์จิตวิทยาบางประการที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น และสามารถมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้ได้ผลดีได้
๗. ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) และหรือวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) เป็นแม่บทในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๘. ให้มีทักษะสามารถเลือกและใช้เทคนิคและกลวิธีการสอนแบบต่างๆได้อย่างเหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชา รวมทั้งสภาพการเรียนการสอน และองค์ประกอบในการเรียนรู้ที่ดีตามหลักวิชา
๙. ให้มีความรู้ความเข้าใจมีความสามารถและรักที่จะทำการวางแผนเตรียมการก่อนสอนในรูปของการจัดทำโครงการสอน และบันทึกการสอนได้เป็นอย่างดี
๑๐. ให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเลือกและใช้สื่อการสอนไว้อย่างเหมาะสม
๑๑. ให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถและรู้จักการควบคุมชั้นเรียน การแก้ปัญหาอย่างสมเหตุสมผลและมีคุณธรรมรวมทั้งการสร้างบุคลิกภาพและบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีและเหมาะสมได้
๑๒. ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถสังเกต (Obsevable) การสอนอย่างมีระบบได้

๑๓. ให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถจัดกิจกรรม (Activities) สอดแทรกและผสมผสานกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
๑๔. ให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถและรักที่จะติดตามผลและประเมินผลงานการเรียนการสอนได้
๑๕. ให้มีทักษะและสามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ทั้งหมด มาแสดงออกซึ่งแนวการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจอย่างมีระบบและระเบียบ กับสามารถและมีความเข้าใจในการปรับปรุง (Adjust) และ เสริมสร้างพฤติกรรมการสอนของตนให้ดีขึ้นภายหลังจากได้รับการนิเทศ (Supervision) และหรืออาศัยชมเชย
- จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

๑. ลาวีส์ (Lavissee) กล่าวว่า " เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจในอารยธรรมต่างๆของโลก ได้มีความรู้เกี่ยวกับการตั้งตัวและความเจริญของชาติบ้านเกิด เมืองนอน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่โลกมีเกี่ยวข้องกับชาติของตน และความเกี่ยวข้องระหว่างชาติของตนกับโลก สนับสนุนให้มีปฏิกริยาอันถูกต้องต่อชนชาติต่างๆ สอนให้มีความคิดกว้างขวางขึ้นและให้เกิดความเข้าใจใหม่แต่เพียงสภาพการณ์ปัจจุบันของชาติและของโลก แต่ให้เข้าใจหน้าที่ของตนเองที่จำจะต้องมีต่อชาติของตนด้วย นั่นคือหน้าที่ของการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน"^๒

๒. ซี.พี.ฮิล (C.P. Hill) กล่าวว่า " การสอนประวัติศาสตร์สามารถช่วยฝึกให้นักเรียนมีความเข้าใจและมีการแสดงออกที่มั่นคงได้อย่างถูกต้องและแน่นอน นอกจากนั้นยังช่วยแยกแยะสิ่งที่มีสาระประโยชน์ออกจากกันอย่างเด่นชัด เช่นสามารถสังเกตเห็นการโฆษณาชวนเชื่อและความจริงว่าแตกต่างกันอย่างไร ประวัติศาสตร์ช่วยให้คนรู้จักในปัญหาชุมชนสมัยใหม่ การเมืองสังคมและ เศรษฐกิจในสมัยของตน อนึ่งประวัติศาสตร์เป็นเสมือนบทเรียนที่สอนให้คน เข้าใจ เพื่อเตรียมรับ เหตุการณ์และปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต"^๓

๓. รอดเนย์ เอฟ เอลเลน (Rodney F. Allen) กล่าวว่า " เป้าหมายในการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้นก็คือการเรียนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ที่คล้ายคลึงกัน"^๔

จุดมุ่งหมายโดยสรุปมีดังนี้^๕

๑. ให้รู้จักและเข้าใจเหตุผลหน้าที่ๆตนที่พึงมีต่อชาติ

๒. อัจฉิน, มาดิจ ชุมสาย, ม.ล. วิชาครู, เล่ม ๒ (โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๙๓) หน้า ๓๐๖

๓. ซี.พี.ฮิล, เรื่องเดิม, หน้า ๒

๔. Rodney F. Allen, "The Use of History" Social Education, Volume xxxi (April, 1967), pp291-293

๕. มาดิจ ชุมสาย, ม.ล. เรื่องเดิม, หน้า ๓๑๔ - ๓๒๐

๒. ให้ความรักชาติ

๓. ให้อำนาจรับมรดกจากบรรพบุรุษซึ่งได้มรดกทอดมาถึงตน และรักษาไว้ให้คงทนถาวรต่อไป

๔. ให้ความเข้าใจในเรื่องชาติที่ตนอยู่ อยู่ที่ไหนนอน

๕. ให้อำนาจขอบคุณต่อผู้นำในตำแหน่งต่างๆของชาติ และผู้สร้างความสำเร็จให้แก่ชาติในแง่ต่างๆ

ที่ ทำให้ชาติของเราอยู่ และสะดวกสบายถึงเสียงนี้

๖. ปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจอันถูกต้องในเรื่องสัญชาติ โดยจะต้องรู้จักคุณงามความดีของบุคคลทั่วไปในประวัติศาสตร์

๗. อบรมในแง่ศีลธรรม ให้บังเกิดความเสียสละ ความอดทน ความเพียร การบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความก้าวหน้า ความซื่อตรง ต่อหน้าที่ ความกล้าหาญ ฯลฯ เห็นตัวอย่างที่ดี เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างจริงใจให้ตนเดินไปสู่ทางที่ดี

๘. อบรมให้มีเหตุผล เข้าใจเหตุผลมีความคิดรู้จักตัดสินใจ เพราะประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยเหตุการณ์อันเป็นผลของความนึกคิดและการกระทำของบุคคลที่แล้วมา ยังให้เกิดเป็นผลไต่ตามการกระทำและกรณีแวดล้อม เช่นว่านั้น ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเหตุผล ซึ่งได้เป็นไปจริงและเกิดแล้วจริง นับว่าเป็นการฝึกหัดสมองในแง่ความคิด ปฏิภาณ ไหวพริบอยู่เสมอ

๙. อบรมในแง่สังคม ในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม อบรมในหน้าที่สังคม หน้าที่พลเมือง

๑๐. อบรมความเข้าใจทั่วไปในการอ่านข่าว ในการฟังข่าวคราว ข้อความหนังสือ คำพูดคำจารทั่วไป ย่อมมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันไปถึงอดีตถึงชนชาติอื่น ทำให้เกิดความเข้าใจเพราะเข้าใจถึงดีชั่ว เรื่อง หรือเบื้องหลังของเหตุการณ์นั้นๆ

๑๑. เป็นการเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความนึกคิด เกี่ยวกับจารีตประเพณี

๑๒. มุ่งเน้นให้เกิดความคิดคำนึง เพราะเหตุการณ์ต่างๆเหล่านั้นเป็นเหตุการณ์ที่ได้มีขึ้นจริง และตัวตนก็มีจริง

๑๓. เป็นการเตรียมคนเพื่อชีวิตอันแท้จริง เพราะได้เข้าใจเบื้องหลังของเหตุการณ์ ได้ใช้ความคิดสรุปโดยทั่วไป ว่าอะไรเป็นมาอย่างไร เพราะเหตุใด อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้

สำหรับความมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันควรจะมีให้เป็นระบบ (System) มีความกว้างไกลและไกลไปกว่าที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งระบบดังกล่าวอาจจำแนกเป็นขั้น (Steps)

และอธิบายได้ดังนี้ (ในแง่ของศาสตร์ (H) และวิชา (h))

ขั้นที่ ๑ ขั้นการเรียนรู้ (Learning) ประวัติศาสตร์มนุษย์เรียนรู้เพื่อให้เกิดประสบการณ์ (Experience) (ขอให้พิจารณาความหมายของประวัติศาสตร์ในหน้า ๔ ประกอบทั้งนี้ก็เพื่อสนองความต้องการ (Needs) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ความทะเยอทะยาน (Ambition) และ ความปรารถนามุ่งหวัง (Spiration) ของมนุษย์ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิด

- ความรู้ (Knowledge)
- ความสามารถ (Ability)
- ทักษะ (Skill)
- ปัญญา (Intelligence)

ขั้นที่ ๒ ขั้นนำไปใช้ (Application) มนุษย์นำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้และฝึกฝนตนเพื่อให้เกิดปัญหา ความคิด ความสามารถและความชำนาญ ไปใช้ในการดำรงชีวิต (Existence) ซึ่งในทางปฏิบัติได้แก่

- การศึกษาต่อในขั้นที่สูงกว่า
- การแก้ปัญหา (Problem Solving)
- การตัดสินใจ (Decision Making)
- การวางแผน (Planning)
- การประเมินคุณค่า (Evaluation)

สำหรับเกณฑ์ (Criteria) หรืออุดมการณ์ (Ideology) มนุษย์ยึดถือหลักสำคัญ ๓ ประการ

๑. ส่งเสริม ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (International Understanding) รวมทั้งระหว่างบุคคลและชุมชนด้วย

๒. การรักที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์ (Peaceful Co-existence)

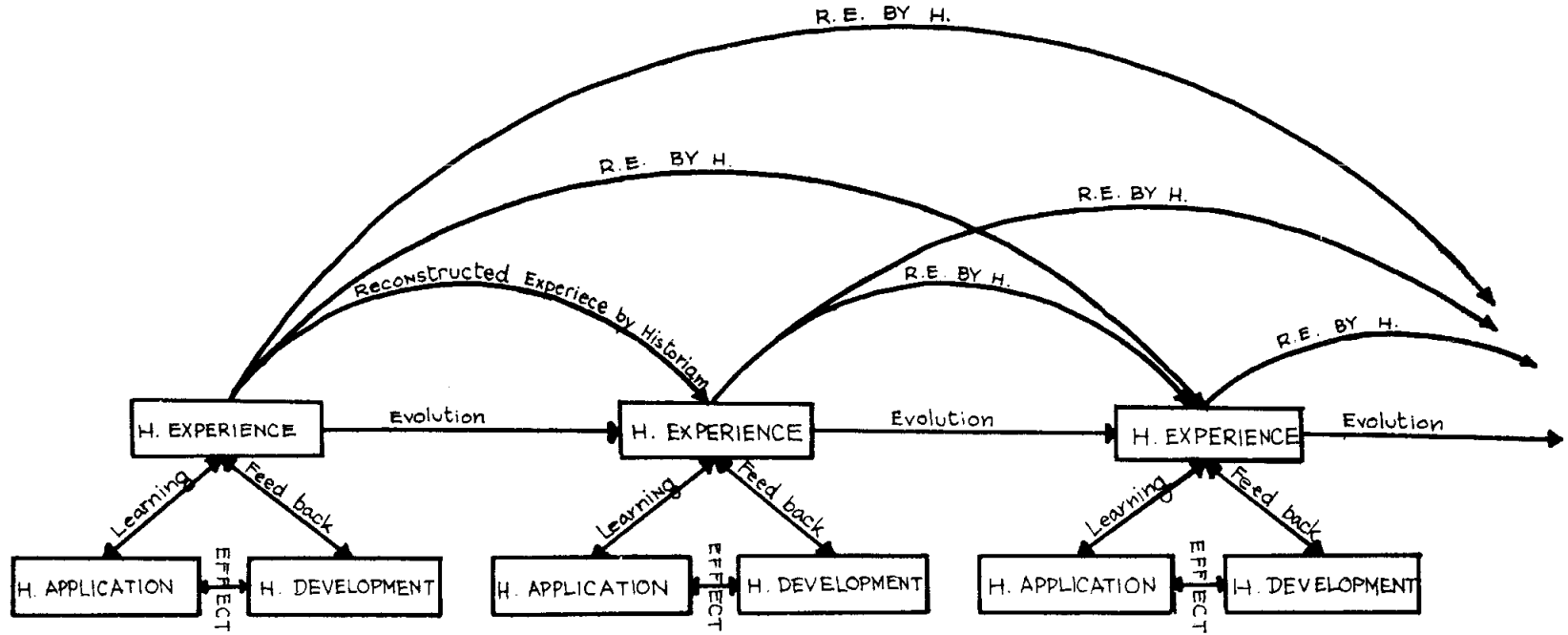
๓. มีศรัทธาและรักที่จะใช้การเจรจาทางการทูต (Diplomeay) เพื่อลดการขัดแย้ง และการคลี่คลายปัญหา

ขั้นที่ ๓ ขั้นพัฒนา (Development) มนุษย์ใช้สติปัญญา (Wisdom) ความเฉลียวฉลาดสามารถ ความรอบรู้ ความละเอียดรอบคอบและการสังเกต เข้าแก้ไขปัญหาและปรับปรุงข้อบกพร่อง สำหรับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพ (Efficiency) มากยิ่งขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นประสบการณ์ใหม่ย้อนกลับ (Feed bach) ไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตทางหนึ่ง และอีกทางหนึ่งก้าวหน้าไปสู่การสร้างและพัฒนาประวัติศาสตร์ (Hirtorical Development) หรือประสบการณ์

ใหม่จากสิ่งที่มีมนุษย์ได้ประสบความสำเร็จ (Achievement) ซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาทรัพยากรกำลังคน (Human Resonorce Development) ให้มีคุณธรรมด้วยค่อจากนั้นก็จะเป็นวิวัฒนาการ (Evolution) ดังแผนภูมข้างล่าง

DIAGRAM OF THE DYNAMIC SYSTEM OF INSTRUCTIONAL PROCESS IN HISTORY

85

- General Criteria of H. Application for Existence
1. By Intelligence and Wisdom
  2. By International Understanding
  3. By Peaceful Co-existence
  4. By Diplomacy

- Goals of H. Development
1. Human Resource Development
  2. Social Development
  3. Historical Development

ประวัติความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในประเทศต่างๆ โดยสังเขป
ประเทศเยอรมัน

การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ทั้งในระดับประถม มัธยม และ มหาวิทยาลัยของประเทศต่างๆในโลกดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการเท่าที่มีหลักฐานยืนยัน ปรากฏว่าเริ่มต้นในประเทศเยอรมันีก่อนประเทศอื่นๆ โดยระยะแรกมีการเรียนการสอนเฉพาะในโรงเรียนระดับประถมและมัธยม ประมาณ ค.ศ. ๑๕๐๐ ระยะต่อมาการเรียนการสอนก้าวหน้าและทันสมัยยิ่งขึ้น มีการตีพิมพ์หนังสือ "ประวัติศาสตร์ประเทศเยอรมัน" (History of Germany) ขึ้นใน ปี ค.ศ. ๑๕๐๐ ผู้แต่งคือ Wimpling แต่เนื่องจากในระยะนั้นภาษาละตินยังมีอิทธิพลต่อชีวิต ความเป็นอยู่และรวมทั้งในโรงเรียนอยู่มาก หนังสือเล่มดังกล่าวจึงเขียนด้วยภาษาละติน

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๖๓๒ การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก้าวหน้าขึ้นและได้รับผลค้อย่างกว้างขวาง ในปีนี้ โคเมนีอุส (Comenius) นักการศึกษาผู้เห็นความสำคัญในวิชาประวัติศาสตร์ชาวเยอรมันได้ดำเนินการร่างและจัดหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ (Historical Curriculum) ขึ้นเป็นผลสำเร็จกับได้เสนอแนวความคิดพร้อมกับหลักสูตรต่อวงการศึกษาในยุโรปพร้อมกับยืนยันถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเรียนการสอนว่า "ควรจะมีหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ สำหรับให้นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ได้เรียนรู้อย่างมีระเบียบได้แล้ว" สำหรับร่างหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ของ โคเมนีอุส ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ฉบับแรก โดยมีจุดมุ่งหมายให้ใช้สำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง ๑๒-๑๔ ปี ในระดับชั้นต่างๆ รวมเวลาในการเรียนไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี มีรายละเอียด ดังนี้

-
๖. เรียบเรียงจาก, มาณีจ ชุมสาย ม.ล "การสอนประวัติศาสตร์ "วิชาครูเล่ม๒" โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๔๓, ขจร สุขพานิช, ศจ. "วิชาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์" ปรัชญาประวัติศาสตร์ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ดร. และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ โรงพิมพ์พิมพ์เขต, ๒๕๑๔ สาคร ช่วยประสิทธิ์ รัต. คำบรรยายและเอกสารประกอบการสอนวิชาอารยธรรมตะวันตก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประสานมิตร ๒๕๑๒, สิบแสง พรหมบุญ, ดร. ปรัชญาและระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ (คำบรรยาย) บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ดร. "ประวัติศาสตร์และปรัชญาของตะวันตก" ใน ปรัชญาประวัติศาสตร์, เรื่องเดิม, Henry Johnson, Teaching of History, New York 1940., Hans Meyerhoff, ed The Philosophy of History in Our Time, New York: Donbleday, 1959 E.H.Carr, What in thistory, Alfred A. Knopf, 1961

ตารางแสดงแนวหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ฉบับแรก

ชั้น ปีที่	อายุโดยประมาณ (เป็นปี)	เนื้อหา	หมายเหตุ
๑.	๑๒/๑๓	ประวัติศาสตร์พระคัมภีร์	
๒.	๑๓/๑๔	ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ	
๓.	๑๔/๑๕	ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมและประดิษฐ์ กรรม	
๔.	๑๕/๑๖	ประวัติศาสตร์ศิลปะธรรม	
๕.	๑๖/๑๗	ประวัติศาสตร์ว่าด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ	
๖.	๑๗/๑๘	ประวัติศาสตร์สากล	กำหนดให้เน้นประวัติ ท้องถิ่น คือ เรื่องราวของ แต่ละชาติที่ใช้เรียน เป็น สำคัญ

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๗๐๐ ฟรังเก้ (Francke) ก็ได้แสดงความคิดเห็นด้วยที่จะให้มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน และโดยเหตุที่เขามีโรงเรียนเป็นของตนเองจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรและบรรจุวิชาประวัติศาสตร์เข้าไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนที่ Halle

ค.ศ. ๑๗๖๓ พระเจ้าเฟรเดอริกมหาราชได้รับสั่งให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง ๕-๑๔ ปี และกำหนดให้มีการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนต่างๆ พร้อมกันนี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์โดยกล่าวว่า

"การที่คนในโลกกว้าง จะมีชีวิตอยู่โดยไม่พยายามเรียนรู้เหตุการณ์อันมากมายและยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์ยุโรป ย่อมเป็นไปได้อีกแล้ว" สำหรับพระองค์เองมีมติเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โดยได้ค้นพบเห็นไว้ว่า

"ประวัติศาสตร์มีความสำคัญสำหรับเจ้านาย, และขุนนาง แม้สำหรับบุคคลสามัญก็มีความสำคัญด้วย เฉพาะพวกเจ้านายเมื่ออ่านเรื่องราวในประวัติศาสตร์แล้ว ก็จะทราบได้ว่า ประวัติศาสตร์ย่อมวิพากษ์ความเลวร้ายของเจ้านายในอดีต และเมื่อตนล่วงลับไปแล้วความดีความเลวของตนก็ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์

ต่อไปด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์จึงเป็นบทเรียนให้เจ้านายต้องประพฤติดัวให้คืออยู่เสมอ ส่วนบุคคลที่ไม่ใช่เจ้านาย ประวัติศาสตร์ก็จะสอนให้ระมัดระวังตนตามสภาพของฐานะ"

พอถึงราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ก็ได้แพร่หลายโดยทั่วไปในโรงเรียนมัธยมต่างๆ ในเยอรมันกัน ได้มีแนวโน้ม (Trend) ว่าได้เริ่มแพร่เข้าไปในการเรียนการสอนในโรงเรียนระดับประถมขางแห่งด้วย ต่อมา Basedow ก็ได้เสนอความเห็นว่าเป็นว่า "กระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรเริ่มเรียนประวัติศาสตร์ปัจจุบัน (Comtemporary History) ก่อน แล้วจึงค่อยๆขยายไปสู่การเรียนประวัติศาสตร์ในอดีตหรือก่อนหน้านั้นต่อไป

ในช่วงนี้ (ระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) นับว่าวิชาประวัติศาสตร์เจริญรุ่งเรืองมากในประเทศเยอรมัน ได้มีนักประวัติศาสตร์ผู้สามารถมีชื่อเสียงและมีผลงานและแนวความคิดใหม่ๆ ในวงการประวัติศาสตร์ มีการพัฒนาวิธีการโดยนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เข้ามาใช้ มีการทดลองอ้างอิง การค้นหาเอกสาร ตีความ (Interpretation) และประเมินค่า (Evaluation) ซึ่งทั้งหมดได้วิวัฒนาการไปสู่การเป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะช่วงนั้นงานการเขียนและค้นคว้าประวัติศาสตร์ได้เกิดลักษณะสำคัญขึ้นได้แก่การมี impartiality, objectivity and truth fulness, etc. อันเป็นคุณประโยชน์หลายคนด้วยกัน เช่น Basedow Trappe, Sulmann, Reidel Niebuhr, Droysen, Mommsen และ Ranke เป็นคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Ranke⁷ (Leopold Von Ranke) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๗๙๕-๑๘๘๖ ท่านผู้นี้เป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน (Berlin University) ทำการสอนและค้นคว้าวิชาประวัติศาสตร์นานกว่า ๔๐ ปีกับได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไว้ไม่น้อยกว่า ๔๕ เล่ม สำหรับแนวความคิดและการเขียนของเขาจัดอยู่ในประเภทงานเขียนประวัติศาสตร์แบบ Historicism ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์แนวที่ต้องอาศัยการใช้ประสบการณ์ (Experience) ตามความเป็นจริง อาศัยหลักฐาน (Primary Sources) และที่สำคัญคือแสวงหาความจริง เป็นหลักในการเขียน โดยรังเก (Ranke) เองมีความเห็นว่า "มนุษย์ทุกคน (all of them are immedate to God) เป็นตัวแสดงที่สำคัญในอาณาจักรแห่งประวัติศาสตร์ที่จะแสดงออก ซึ่งบทบาทของมนุษย์แต่ละคน ในแต่ละสมัยและแต่ละวัฒนธรรม" กับได้ให้แนวทางของประวัติศาสตร์ไว้ว่า "ประวัติศาสตร์เคยได้รับหน้าที่ในการตัดสินอดีต เพื่อสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ของอนาคต หน้าที่เช่นนี้ประวัติศาสตร์ไม่ต้องการประวัติศาสตร์ต้องการแสดงให้เห็นแต่เพียงว่าเกิดอะไรขึ้นจริงๆ (it wants to show only what really happened หรือในภาษาเยอรมันว่า wie es eigentlich gewesen)

---

๗. ได้รับการยกย่องว่าเป็น "ผู้ให้กำเนิดวิธีการวัดคุณค่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์"

ซึ่งความคิดดังกล่าวมีเองต่อมาได้กลายเป็นแนวทางในการเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ โดยยึดหลักการที่ว่า "ประวัติศาสตร์มิใช่การคาดคะเนแบบปรัชญา (Philosophy) หรือเป็นตัวสำรองของงานศิลปะ หรือเป็นความบันเทิง หรือเพื่อศีลธรรม การเสนอข้อเท็จจริงอย่างเคร่งครัดเป็นกฎอันสูงสุดของการเขียนประวัติศาสตร์" ซึ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และงานค้นคว้าโดยทั่วไปเป็นอันมาก รวมทั้งความพยายามที่นำวิธีการทางสังคมศาสตร์เข้ามาเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการของนักประวัติศาสตร์ให้ดีขึ้น ซึ่งนับว่า Ranke ก็เป็นคนหนึ่งในบรรดานักประวัติศาสตร์แนว Historicism ในระบายนั้

และแนวความคิดของนักประวัติศาสตร์ กลุ่ม Historicism นี้เองที่ส่งผลอิทธิพลไปสู่การกำหนดแนวทางในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้แก่เด็กนักเรียนเยอรมัน ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมขึ้นไป โดยมุ่งสอนแต่ข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์(Historical Facts) ที่ได้เลือกเพิ่มมาจากผลงานอันมีชื่อเสียงของนักประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในขณะนั้น และที่สำคัญก็คือการกำหนดจุดประสงค์ (Objectivity) ที่สำคัญในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก็คือ "มุ่งสร้างและพัฒนา (Development)จิตใจนักเรียนให้มีความเป็นเยอรมัน (Deutschland uber alles (ประเทศเยอรมันนี้เหมือนสิ่งอื่นใด)" ซึ่งผลที่ตามมาก็คือความสามารถของประเทศเยอรมันที่สามารถสร้าง ทรัพยากรกำลังคนของประเทศให้มั่งคั่งคุณภาพ ความสามารถ ความขยันขันแข็ง และการเสียสละทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ จึงได้ความมั่นคง ก้าวหน้า และเจริญรุ่งเรือง ซึ่งทั้งหมดเกิดจากอิทธิพลของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (Historical Process อันถือได้ว่ามีส่วนเกินปัจจัยหรือตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนารัฐชาติ เยอรมันนี้นับตั้งแต่อดีตคือทุกยุคทุกสมัย จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงจุดประสงค์และอุดมการณ์ดังกล่าวไปแต่อย่างใดเลย

ประเทศอังกฤษ

อังกฤษเป็นประเทศที่ ๓ ถัดจากประเทศเยอรมันนี้และประเทศสเปนที่ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์และได้บรรจุให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งในระยะเริ่มแรก (เกิดขึ้นตอนปลายของศตวรรษที่ ๑๖) โรงเรียนในอังกฤษส่วนใหญ่มุ่งหมายที่จะใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นแนวทางในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ของเด็กนักเรียนให้มีความรักชาติ เพราะในช่วงนั้นประเทศอังกฤษกำลังเผชิญวิกฤติการณ์ (Crisis) ครั้งสำคัญโดยมีข้อขัดแย้งกับประเทศสเปน ซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศที่เข้มแข็งที่สุดในยุโรป ใน ค.ศ. ๑๕๖๗^๔ สเปนได้โจมตีกองเรือของอังกฤษซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา

๔. สมบูรณ์ ธรรมครองอาตม์ รศ. ประวัติศาสตร์อารยธรรมโลก, (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

ของเซอร์ฟรานซิส แครค (Sir. Francis Drake) เป็นการตอบแทนการปล้นทองของสเปนที่ชนมาจากโลกใหม่ (สหรัฐอเมริกา) อีก ๒๑ ปีต่อมาในปี ค.ศ. ๑๕๔๘ อังกฤษก็พร้อมที่จะนำสงครามกับสเปน และสามารถทำลายกองทัพเรือชั้นเยี่ยม Spanish Amada" ลงได้สำเร็จกลายเป็นมหาอำนาจแทนสเปน ในช่วงนี้แนวทางการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ยังคงเป็นไปตามเดิมมุ่งในเรื่องความรักชาติเป็นสำคัญ แต่ก็ยังสอนเป็นภาษาละตินและเป็นอยู่เช่นนี้จนถึงกลางศตวรรษที่ ๑๘ นับตั้งแต่หลัง ค.ศ. ๑๗๓๑ เป็นต้น มาอังกฤษก็เริ่มใช้คำว่าเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ สำหรับจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนที่สำคัญก็คือ "มุ่งเตรียมคน เพื่อให้มีประสบการณ์และสามารถเผชิญชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี"

ในปี ค.ศ. ๑๘๓๑ อาร์โนลด์ (Arnold) แห่งโรงเรียนรักบี้ (The Rugby School) ได้เป็นผู้ริเริ่มนำวิชาประวัติศาสตร์บรรจุเข้าไว้ในหลักสูตร ทั้งนี้ก็เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

ต่อมา Professor Cox ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับวัยของเด็กที่ควรที่จะเริ่มเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเขากล่าวว่า "เด็กวัยก่อนอายุ ๑๒ ปี ยังไม่ควรเรียนวิชาประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง แต่อาจเรียนรู้บ้างเป็นบางเรื่อง เช่นเกี่ยวกับสิ่งหรือบุคคลในประวัติศาสตร์เป็นต้น สำหรับการคัดเลือกเรื่องอื่นเพื่อนำมาสอน ครูจะต้องกระ ทำด้วยความระมัดระวัง ยึดจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรเป็นหลัก หลังจากนั้นก็จะแบ่งเนื้อหาหรือ เรื่องที่คัดเลือกได้แล้วออกเป็นตอนหรือเป็นปี เช่น

ตอนที่ ๑ ประวัติศาสตร์นิยายสมัยโบราณของพวกคิวตัน (Tuton) และพวกสแกนดิเนเวีย (Scandinevian) เนื้อหาสำคัญจะเกี่ยวกับความเจริญของยุโรปในสมัยเริ่มต้น เป็นระยะที่มนุษย์ยังมีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

ตอนที่ ๒ ประวัติศาสตร์กรีกและโรมัน เป็นเรื่องราวและวิวัฒนาการเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรม

ตอนที่ ๓ ประวัติศาสตร์ยิว เป็นเรื่องของการยึดหลักตามศีลธรรมและการมีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของมนุษยชาติ

ตอนที่ ๔ ประวัติศาสตร์การเผยแพร่คริสต์ศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระคัมภีร์ในคริสต์ศาสนา ตลอดจนวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์ยุโรป

ตอนที่ ๕ ประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด การงาน และความเจริญในด้านต่างๆของชนชาติอังกฤษ

สำหรับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะต้องใช้เวลาการเรียนการสอน ๓ ปี คิดต่อกัน Prof Cox ได้ให้แนวทางของหลักสูตรไว้ ดังนี้

ปีที่ ๑

เนื้อเรื่องทั่วไปที่ ๑ เกี่ยวกับโชคชะตาของชาวคริสเตียน แยกเป็น

- ๑.๑ พระเจ้าซีโอดอร์ แห่งทาร์ซุส สมัยเคลติก ซึ่งมีอิทธิพลของพวกโรมัน และชาวตัน
- ๑.๒ พระเจ้าเฮนรี่ที่ ๒
- ๑.๓ พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ กับโป๊ป
- ๑.๔ กษัตริย์สมัยทิวคอร
- ๑.๕ กบฏทิวคอร
- ๑.๖ เวสเลย์
- ๑.๗ สมัยคาธอลิก เป็นอิสระ

เนื้อเรื่องที่ ๒ เกี่ยวกับชาวคริสตังทางฝ่ายโลก

- ๒.๑ อังกฤษในสมัยโรมัน
- ๒.๒ ลักษณะการในสมัยชาวตัน
- ๒.๓ สมัยพระเจ้ามะหะหมัดมีอำนาจ
- ๒.๔ สมัยสงครามกับศาสนา มะหะหมัด
- ๒.๕ แคมป์มาร์แห่งจักรวรรดิเข้ามาในประเทศสเปน
- ๒.๖ ชาตินต่างๆมีอำนาจขึ้น
- ๒.๗ สัญญาสันติภาพแห่งเวสท์ฟาเลีย
- ๒.๘ สนธิสัญญาแห่งยูเทร็คท์
- ๒.๙ การเจรจาตกลงที่เวียตนา
- ๒.๑๐ สถานการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑

เนื้อเรื่องที่ ๓ สมัยอังกฤษกับไอร์แลนด์ร่วมเข้าด้วยกัน

- ๓.๑ สมัยชาวแซกซันมีอำนาจ และอังกฤษรวมเป็นชาติ
- ๓.๒ สมัยแรกที่จะรวมไอร์แลนด์
- ๓.๓ สงครามเวลล์
- ๓.๔ สมัยแรกที่จะรวมสกอตแลนด์
- ๓.๕ เหตุผลที่สกอตแลนด์จำต้องรวมกับอังกฤษ
- ๓.๖ สมัยต่อไปที่พยายามจะรวมไอร์แลนด์

- ๓.๗ ไอร์แลนด์
- ๓.๘ สถานการณ์ปัจจุบัน

เนื้อเรื่องที่ ๔ ผู้ที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์

- ๔.๑ บิด (Bede)
- ๔.๒ พวกแองโกล - แซกซัน
- ๔.๓ ฟริวซาร์
- ๔.๔ ตะเร็นดิช โรปเปอ
- ๔.๕ เบ็มบิส เอเว็ลลีน
- ๔.๖ จดหมายของพระนางวิกตอเรีย
- ๔.๗ พวกสื่อช่างสงคราม และแถลงข่าวของอังกฤษ

ปีที่ ๒

- เนื้อเรื่องที่ ๑. อังกฤษกับฝรั่งเศสแย่งอำนาจ
- เนื้อเรื่องที่ ๒. อังกฤษกับสเปนแย่งอำนาจแม่จักรวรรดิและการทะเลาะกันทางศาสนา
- เนื้อเรื่องที่ ๓. อังกฤษกับฝรั่งเศสแย่งเมืองขึ้นกัน สงคราม ๑๐๐ ปี
- เนื้อเรื่องที่ ๔. อังกฤษกับฝรั่งเศสแย่งเมืองขึ้นกัน สงคราม ๑๐๐ ปี
- เนื้อเรื่องที่ ๕. เสียดินแดนทางด้านอเมริกา แต่ให้ดินแดนทางอินเดีย และแคนาดา
- เนื้อเรื่องที่ ๖. อังกฤษและเยอรมันแย่งอำนาจเศรษฐกิจและเมืองขึ้น
- เนื้อเรื่องที่ ๗. สถานการณ์ทางอุตสาหกรรม

ปีที่ ๓

- เนื้อเรื่องที่ ๑. ทบทวนปีที่ ๒
- เนื้อเรื่องที่ ๒. กษัตริย์กับขุนนาง
- เนื้อเรื่องที่ ๓. กษัตริย์กับพลเมือง
- เนื้อเรื่องที่ ๔. การค้ำประกันของพลเมืองที่จะมีเสียงทั่วไปในการปกครอง
- เนื้อเรื่องที่ ๕. สรุปความทั่วไป (ให้เห็นความที่เด่น ในแง่สังคมทั่วไปเพื่อจุดมุ่งหมาย

ที่จะให้เข้าใจลักษณะใหม่ๆโดยทั่วไป ก่อนที่นักเรียนจะออกจากโรงเรียนไป ฉะนั้นความค่อนท้ายนี้ จึงมีความสำคัญในทางด้านการอบรมให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ให้คำนึงถึงเหตุการณ์ที่แล้วๆมา และเข้าใจสถานการณ์ในปัจจุบันได้ดี โดยเข้าใจหน้าที่ของตนที่พึงมีต่อชาติโดยส่วนรวมคล้ายๆกันว่า ก่อนจะจากกันไป นักเรียนเข้าใจเรื่องชาติว่าอย่างไรบ้าง และนักเรียนมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชาติอย่างไร

กล่าวโดยสรุป สำหรับประเทศอังกฤษ การสอนประวัติศาสตร์มุ่งให้เกิดความรักชาติน้อยกว่าประเทศทางยุโรปอื่นๆ แต่จุดมุ่งหมายอันแท้จริงในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนนั้นเป็นไปเพื่อให้บรรลุความจริง และเพื่อการสอบหลักฐานข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ " มากกว่าเรื่องอื่นๆ

ประเทศฝรั่งเศส

หลังจากวงการศึกษาในยุโรปได้พากันยอมรับแนวความคิดและหลักสูตรประวัติศาสตร์ของโคเมนีอุส (Comenius) แล้วเยอรมันนีและอังกฤษจะเป็นชาติชั้นนำในด้านการเรียนการสอนและยอมรับความสำคัญและการมีคุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์ ต่อจากนั้นประเทศฝรั่งเศสจึงก้าวเข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้เริ่มจากจุดตั้งเดิมใน ค.ศ. ๑๗๓๑ รอลแลง (Rollin) นักศึกษาชาวฝรั่งเศสได้เสนอบทความชื่อ "Treatise on Studies" โดยสาระสำคัญของบทความเน้นความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ว่า "ประวัติศาสตร์ถ้าได้สอนกันดีแล้ว ก็เท่ากับเป็นบ่อเกิดจรรยาสำหรับคนทั่วไป เพราะประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นความชั่วช้า เปิดโปงให้เห็นความดีที่ล่องลอยและซุกซ่อนให้เห็นความผิดและความฉ้อโกง ประวัติศาสตร์ชี้แจงให้เห็นด้วยตัวอย่างมากมาย ดีไปกว่าที่จะมานั่งพร่ำพูดกันว่าไม่มีอะไรที่จะสำคัญและน่าสรรเสริญไปยิ่งกว่า เกียรติยศ และความเที่ยงธรรม"

ในราวฐานปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งขณะนั้นวิชาประวัติศาสตร์ได้สอนกันแพร่หลายและกว้างขวางในโรงเรียนต่างๆ ในเยอรมันนี ทั้งมัธยมและประถม ส่วนประเทศฝรั่งเศสขณะนั้นมีการปฏิวัติครั้งใหญ่ในศตวรรษนั้น การเรียนการสอนประวัติจึงมีบรรยากาศเน้นและให้ความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนประวัติศาสตร์การปฏิวัติ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายต้องการที่จะเร้าชาติฝรั่งเศสให้รักและเชิดชมใสครธาในระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ ส่วนเรื่องอื่นๆที่นักเรียนต้องเรียนก็คือ เรียนประวัติศาสตร์ชาติต่างๆกับมีการเน้นเรื่องราวและความเป็นมาเกี่ยวกับศิลป วัฒนธรรม และอุตสาหกรรมของฝรั่งเศส

ในเวลาต่อมา เมื่อฝรั่งเศสก้าวเข้าสู่ยุคการมีอำนาจของพระเจ้านโปเลียน ประวัติศาสตร์ก็กลายเป็นเครื่องมือสนับสนุนเกียรติคุณของสมเด็จพระมหากษัตริย์ลักษณะของประวัติศาสตร์ในตอนนี้มีทั้งทำนองเป็นแบบ "คำถามคำตอบ" และถือเป็นหน้าที่ของคริสตมามกะที่จะต้องพึงรู้หลักปฏิบัติต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์ โดยสอดแทรกข้อคำถามไว้ในเนื้อหาเช่น

ถาม มีเหตุผลพิเศษประการใดหรือที่เราพึงจะแสดงความจงรักภักดีอย่างยิ่งต่อองค์สมเด็จพระเจ้านโปเลียนที่ ๑ พระมหากษัตริย์ของเราทั้งหลาย

ตอบ ครับ, คือพระองค์เป็นผู้ที่พระเจ้าได้ทรงเลือกมาในยามวิบากเพื่อก่อตั้งและคุ้มครองศาสนาของบรรพบุรุษของเรา พระองค์ได้ทรงจัดให้มีความสงบภายในโดยพระบัญชาอันสุขุมลึกซึ้ง และได้ปกป้องรักษาประเทศชาติของเราด้วยแขนอัน เรื่อง เศษของพระองค์

จากลักษณะดังกล่าวพอจะสรุปความมุ่งหมายของการเรียนการสอนในโรงเรียนของฝรั่งเศส ขณะนั้นก็คือนั้นในเรื่องความรักชาติ ซึ่งหมายถึงการอบรมประการแรก ก็กับการมีจิตใจยึดหลักอุดมการณ์แห่งชาตินั้นก็คือ "การเป็นผู้มีความเป็นชนชาวฝรั่งเศสอย่างแท้จริง" หมายถึงการเป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดอย่างชาวฝรั่งเศส และมีการกระทำเพื่อความรุ่งโรจน์ (Prestige) และการมีหน้ามีตา (glory) ของประเทศฝรั่งเศส

สำหรับรูสโซ (Jean Jacques Rousseau, ค.ศ. ๑๗๑๒ - ๑๗๗๘) นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส ผู้ซึ่งวางหลักการศึกษาศึกษาไว้ในหนังสือชื่อ "Emile" และในด้านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ รูสโซก็ได้ให้ความเห็นว่าควรเน้นการสอนประวัติศาสตร์โดยยึดหลักเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ เป็น เกณฑ์สำคัญ

นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๐ เป็นต้นมาวิชาประวัติศาสตร์ก็เป็นที่นิยมแพร่หลายเข้าไปในวิทยาลัยต่างๆ ในช่วงนั้นได้มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เกิดขึ้นกล่าวคือนักศึกษาได้พากันถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์กันว่า "ผู้เรียนจะได้อะไรจากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์" ในเวลาต่อมาความกระจ่างขัดเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวจึงได้ยุติโดยคำตอบของ Seignobos ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศส ได้ให้ความเห็นในปี ค.ศ. ๑๘๘๗ ว่า "เราไม่ได้เรียนประวัติศาสตร์เพื่อบทเรียนทางศีลธรรมหรือจริยธรรม หรือแม้แต่เพื่อเรื่องราวอันตื่นเต้น พึงพิศวง วัตถุประสงค์ ๓ อย่างนี้มิใช่เรียนสอนคนได้ศึกษาประวัติศาสตร์ แม้แต่เพื่อให้เกิดความรักชาติ และความจงรักภักดีเราก็ไม่ได้มุ่งเช่นนั้น เพราะว่าในเรื่องราวเดียวกันผู้อ่านผู้ฟังต่างคนก็ต่างสรุปความเห็นของตนไปตามประเทศหรือคณะพรรคของตนเป็นใหญ่ เมื่อประเทศและคณะพรรคมีความสำคัญเหนือบุคคลเช่นนี้ ใครๆก็จะคิดทอนหรือแก้ไขประวัติศาสตร์ให้ผลเป็นไปตามที่ตนปรารถนา คุณค่าของประวัติศาสตร์อยู่ที่ต้องประกอบด้วยความจริง ฉะนั้นเราจึงหวังจะได้เพียงความจริงจากประวัติศาสตร์เท่านั้นเอง" และจากแนวความคิดของ Professor Seignobos ดังกล่าวนี้เองได้กลายเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับของวิทยาลัยต่างๆในประเทศฝรั่งเศสขณะนั้น

สำหรับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสนั้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เล็งจลันลงก็ยังคงมีรูปแบบเช่นเดิม กล่าวคือมีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์อารยธรรมและความเจริญของชนชาติต่างๆ ควบคู่กันไปกับการเรียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กฝรั่งเศสได้เรียนรู้ถึงภาระหน้าที่ของคนฝรั่งเศส และใช้เป็นแนวในการดำรงชีวิตเมื่อเติบโตต่อไปในภายภาคหน้า

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

ระดับ	เตรียมประถม	ระดับประถมศึกษา				ระดับมัธยมศึกษา					ระดับ เตรียมอุดม
		ปีที่ ๑	ปีที่ ๒	ปีที่ ๓	ปีที่ ๔	ปีที่ ๑	ปีที่ ๒	ปีที่ ๓	ปีที่ ๔	ปีที่ ๕	
เนื้อหา											
นิทาน นิยาย ชาวประมงที่แท้จริงและที่เป็นไปในบ้านของอัสจอร์ย เรื่องการเดินทางและการสนทนากับภูผา											
เรื่องราวและการสนทนาเกี่ยวกับคนสำคัญและเหตุการณ์สำคัญของชาติ											
เรื่องราวและการสนทนาเกี่ยวกับคนสำคัญและเหตุการณ์สำคัญของชาติ (ต่อ)											
ประวัติศาสตร์ประเทศไทยตั้งแต่แรกเริ่มถึง ค.ศ. ๑๖๑๐											
ประวัติศาสตร์ประเทศไทยระหว่าง ค.ศ. ๑๖๑๐-๑๘๓๑											
ประวัติศาสตร์กรีก และ โรมัน											
ประวัติศาสตร์โลกในสมัยกลางจนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕											
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันถึง ค.ศ. ๑๓๘๗											
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันระหว่าง ค.ศ. ๑๓๘๗ - ๑๘๘๕ และประวัติศาสตร์การปกครองของฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔											
ประวัติศาสตร์ยุโรประหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐-๑๕ ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ และประวัติศาสตร์สมัยโบราณ กรีกและบูรพาประเทศ											
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ถึง ค.ศ. ๑๘๑๕											
ประวัติศาสตร์สมัยโบราณโรมันและยุโรปจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐											
ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๑๕											

ประเทศสหรัฐอเมริกา

การสอนประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาเริ่มตั้งแต่สมัยยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยเริ่มมีการสอนในโรงเรียนและวิทยาลัยที่บอสตันก่อน ต่อมาก็มีการสอนที่นิวยอร์กและฟิลาเดลเฟีย ในระยะแรกเรียนโดยใช้ตำราของอังกฤษ เนื้อหาที่เรียนเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ของอังกฤษทั้งหมด ต่อมาใน ค.ศ. ๑๗๗๖ ภายหลังจากการประกาศอิสรภาพแล้ว John M' Cullock ก็เริ่มต้นสร้างงานประวัติศาสตร์อเมริกันขึ้น การเรียนการสอนประวัติศาสตร์เริ่มมีความสำคัญยิ่งขึ้นนับตั้งแต่สหรัฐอเมริกาต้องทำสงครามกับอังกฤษในปี ค.ศ. ๑๘๑๒ เริ่มจากรัฐบาลแห่งมลรัฐแมซซาชูเซตออกกฎหมายบังคับให้โรงเรียนทุกแห่งจัดให้มีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และเน้นให้ต้องสอนเกี่ยวกับ "ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา" (History of the U.S.A.) ในเวลาหลังจากนั้นระหว่าง ค.ศ. ๑๘๒๗ - ๑๘๕๐ รัฐอื่นๆก็ดำเนินการตามโดยเริ่มจากรัฐนิวยอร์ก โรดไอแลนด์ และเวอร์จิเนีย เป็นต้น สำหรับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัย เริ่มมีกฎหมายบังคับให้ทางมหาวิทยาลัยต่างๆบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๗ เป็นต้นมา ซึ่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) และมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan University) เป็นสองมหาวิทยาลัยแรกที่ได้ให้ความสำคัญและเริ่มต้นขึ้นก่อน และกำหนดค้ำว่าผู้ที่จะเข้าเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยจะต้องผ่านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาเป็นขั้นพื้นฐานมาแล้ว

ค.ศ. ๑๘๔๐ สหรัฐอเมริกาก็เริ่มกระตือรือร้นที่จะพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับต่างๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกับการเรียนการสอนที่ใช้กันอยู่ในประเทศเยอรมันนี ขณะนั้นซึ่งได้ก้าวหน้าไปมากแล้ว (การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของประเทศเยอรมันนีในระบายนั้น เน้นการปลูกฝังอบรมและสร้างจิตใจนึกเรียนให้มีความเป็น "คนเยอรมัน" (Deutehland uber alles) เยอรมันเหนือสิ่งอื่นใด) ในช่วงนี้สมาคมการศึกษาแห่งชาติได้มีบทบาทเข้ามาดำเนินการในเรื่องนี้ โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวน ๑๐ คน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาปรับปรุงและดำเนินการร่างหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ในที่สุดได้ตกลงกำหนดให้มีการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา (Secondary School) โดยทั่วไปเป็นเวลา ๗ ปี ติดต่อกันไป

สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาในช่วงนี้ ก็ได้มีการพิจารณากำหนดหลักสูตรขึ้นใหม่ โดยสมาคมการศึกษาแห่งชาติได้แต่งตั้ง คณะกรรมการจำนวน ๗ คน มี Andrew C McLanghoin⁹ เป็นประธานกรรมการขึ้นพิจารณาร่างหลักสูตร และตกลงให้มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยเป็นเวลา ๔ ปี โดยมีรายละเอียด ดังนี้คือ

Q. Henry Johnson, Teaching of History, (New york : 1940 p.p. 59-60

หลักสูตรประวัติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา

ชั้น	เนื้อหาที่เรียน
ปีที่ ๑	ประวัติศาสตร์ยุคโบราณจนถึง ค.ศ. ๔๐๐ หรือ ๔๕๓
ปีที่ ๒	ประวัติศาสตร์กลางและประวัติศาสตร์ยุโรปยุคปัจจุบัน
ปีที่ ๓	ประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ
ปีที่ ๔	ประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองของสหรัฐอเมริกา

สืบเนื่องจากการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๐ เป็นต้นมา เป็นผลให้วงการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ตื่นตัวและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีการเขียนตำราเพื่อใช้ประกอบการสอนในวิชานี้ เป็นจำนวนมาก เท่าที่มีอยู่ก่อนหน้าก็ได้พยายามดำเนินการปรับปรุงทั้งมีโดยถือตามแนวทางการความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ทั่วไประดับมัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ ชุด ดังกล่าวข้างต้นเป็นบรรทัดฐาน ยิ่งไปกว่านั้นจุดประสงค์ (Aims) และแนวการสอน (Teaching Line) สำหรับวิชาประวัติศาสตร์ในช่วงดังกล่าวก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือยึดแนวทางที่ว่า "การสอนนั้นมิใช่เป็นการสอนประวัติศาสตร์ แต่เป็นการสอนเด็กในวิชาประวัติศาสตร์ จิตวิทยาเด็ก (Child Psychology) จึงเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการสอนเพื่อให้ได้ผลดี ในขณะที่เดียวกันปัญหาความเกี่ยวพัน (Link) ระหว่างวิชา กับสภาพและปัจจัยของสังคมก็ได้มีส่วนนำเข้ามาพิจารณาและจัดรวมไปด้วยในกระบวนการเรียนการสอน (Educational Process) ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าในบรรดาความรู้ทั้งความที่ จะสอนให้แก่เด็ก จะต้องนำมาซึ่งประโยชน์ให้แก่เด็กอย่างแท้จริงและสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมและเป็นไปตามความต้องการของสังคมปัจจุบันสำหรับเขาเมื่อเขาได้เติบโตขึ้น และนี่ก็คือเกณฑ์พิจารณาตัดสินว่าจะสอนอะไรในอดีตหรือในวิชาประวัติศาสตร์ขณะนั้น

อย่างไรก็ตามแนวทางการเรียนการสอนดังกล่าวก็ได้มีการปรับปรุงในเวลาต่อมา ทั้งนี้เนื่องจากมีเสียง ไม่เห็นด้วยกันแนวความคิดและวิธีการดังกล่าว ดังนั้นสมาคมการศึกษาแห่งชาติจึงได้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นพิจารณาในปี ค.ศ. ๑๙๑๑ และในขณะนี้เองที่ระบบการศึกษาทั่วประเทศของสหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่โดยเริ่มต้นใช้แผนการศึกษา ๖-๓-๓ กล่าวคือ

๑. ระดับประถมศึกษา (Elementary School) ใช้เวลาเรียน ๖ ปี
๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High School) ใช้เวลาเรียน ๓ ปี

ค. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Senior High School) ใช้เวลาเรียน ๓ ปี

สำหรับจุดมุ่งหมายในการสอนทางกระทรวงศึกษาธิการแห่งสหรัฐอเมริกา (U.S. Bureau of Education) ได้จัดพิมพ์เป็นเอกสารแถลงงาน (Bulletin, 1916, No. 28) แจกจ่ายเพื่อให้โรงเรียนมัธยมทั่วประเทศได้มีความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการมีหน้าที่ที่จะต้องปูพื้นฐานการเรียนวิชาสังคมศึกษา (Social Studies) ให้แก่เด็กโดยมีหลักการที่ว่า "เป็นการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อเป็นเครื่องประดับสำหรับความต้องการในอนาคตของเด็ก"

แนวโน้มของความมุ่งหมายการสอนประวัติศาสตร์ในประเทศต่างๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้นมา นับตั้งแต่ได้เกิดสงครามโลกครั้งแรก (World War I ค.ศ. ๑๙๑๗) เป็นต้นมา ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปต่างก็เน้นการสอนประวัติศาสตร์เพื่อชาติตนแต่เพียงฝ่ายเดียว มีการกำหนดและประณามประเทศฝ่ายตรงกันข้ามและในที่สุดลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ก็รุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยอรมัน Karstadt นักการศึกษาชาวเยอรมันได้กล่าวตำหนิเหตุการณ์ก่อนสงครามโลกว่า "ในประเทศเยอรมัน เรานิยมใช้คำสั่งกันมากมายเหลือเกิน จนบัดนี้เราได้ใช้คำสั่งจนเราจะตายกันอยู่แล้ว ดังนั้นภายหลังจากสงครามโลกจุดมุ่งหมายในวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศเยอรมันจึงหันมายึด "ความจริงเหนือสิ่งอื่นใด" (Die Wahrheit uber alles) แทนเดิม แต่ไม่ช้าแนวความคิดดังกล่าวก็ได้ถูกยกเลิกไปในเมื่อฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) ก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจในเยอรมันและหันไปยึดเรื่องชาตินิยม (Nationalism) เป็นหลักการแห่งชาติคำวาระประวัติศาสตร์ในสมัยนี้จึงมุ่งหมายที่จะสอนให้มีแนวความคิดและอุดมการณ์ (Ideology) ยกย่องและให้ความสำคัญประเทศและความเป็นคนเยอรมันเหมือนชาติอื่นใดกับการที่พลเรือนเยอรมันที่ศรัทธาเชื่อและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำในทุกสิ่ง

* ในรัสเซียภายหลังจากการปฏิวัติใหญ่แล้ว หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก็เน้นจุดมุ่งหมายในการเรียนหลักและการปฏิบัติตามแนวทางของสังคมนิยมภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism)

ในอิตาลี มุสโสลินี (Benito Mussolinee) ผู้นำอิตาลีภายใต้ขบวนการฟาสซิสต์หรือคณะเชิร์คคา นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๑๙ เป็นต้นมาก็ได้พยายามนำอคติแห่งความรุ่งโรจน์ขยายอาณาจักโรมันคืนมีชีวิตอีก แนวทางการปกครองบริหารประเทศก็คือยึดหลักเผด็จการ (Fascism) พร้อมกับกล่าวพระนามประชาชนโดย "Public Opinion" หรือ "Prebicate" แต่อำนาจอันแท้จริงคงอยู่ในมือของผู้มีอำนาจอันซ่อนเร้นและอยู่ในลักษณะความรับผิดชอบ" ดังนั้นความมุ่งหมายของประวัติศาสตร์อิตาลีระยะนี้จึงเป็นการสนองตอบต่ออำนาจ (Power) และเป็นเรื่องของชาตินิยม (Nationalism) เช่นเดียวกับในเยอรมัน

ในประเทศฝรั่งเศส แนวทางการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นอกจากจะเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมของชาติต่างๆ และอารยธรรมตลอดจนวิวัฒนาการความเจริญก้าวหน้าของประเทศฝรั่งเศสแล้ว กระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศฝรั่งเศสยังกำหนดแนวทางการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมทั้งชั้นเรียนที่สูงกว่าคือในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยโดยมุ่งเป็นการฝึกอบรมเด็กฝรั่งเศสให้ได้เข้าใจถึงภาระหน้าที่ของชนคือรัฐชาติฝรั่งเศสเมื่อเติบโตขึ้น และจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูงส่งต่อชาติบ้านเมืองด้วย

ในอังกฤษแนวทางการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีเจตจำนงคือการพยายามให้การสอนประวัติศาสตร์เป็นไปเพื่อการบรรลุความจริง และเพื่อการทดสอบวิเคราะห์หลักฐานและข้อเท็จจริง (Facts & Data Analysis) ในทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ

ในสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ ๒ บรรยายภาควิชาการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือการให้ความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณและประวัติศาสตร์อังกฤษได้ลดลง โดยได้จัดคนมากเข้าไว้ในประวัติศาสตร์ยุโรป ในขณะที่เดียวกันก็ได้หันไปเพิ่มความสำคัญในเนื้อหาบางเรื่อง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่สำคัญยิ่งก็คือการได้จัดเหตุการณ์ใหม่ๆ เช่น การรุกรานแบบสายฟ้าแลบ ขบวนการจลาจลกรรมให้เด็กได้เรียนรู้แทน ส่วนในบรรยากาศหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งปัจจุบันสหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาการสาขาการเมือง โดยเฉพาะมุ่งในด้านการศึกษาอุดมการณ์ประชาธิปไตย (Democracy Ideology) การเน้นซึ่งสิทธิมนุษยชน เหตุการณ์ปัจจุบันที่สำคัญที่ได้ให้เรียนรู้ก็ได้แก่การระดมแบบสงครามกองโจร ทั้งนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการปรับหลักสูตรประวัติศาสตร์ให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลกโดยมุ่งเตรียมเด็ก "ให้มีความพร้อมในชีวิตเสมอ" เพื่อรักได้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศต่อไปในอนาคต และนั่นก็อาจจะ เป็นเพราะการได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของ Ranke ดังได้กล่าวแล้วก็ได้

สำหรับประเทศไทย "คำว่าประวัติศาสตร์ในภาษาไทยเรานั้น เป็นคำที่ได้มาจากภาษาสันสกฤตจากประวัติ และศาสตร์มารวมกันเป็นคำผสม เป็นคำใหม่ที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมาเมื่อไม่กี่ปีเอง" ๑๐ (ศจ.สุกิจ นิมมานเหมินท์กล่าวไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔) แต่เดิมเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ (History) ของไทย

---

๑๐. สุกิจ นิมมานเหมินท์, ศจ., "การใช้และความสามารถที่ใช้ประวัติศาสตร์ในประเทศไทย" ปรัชญาประวัติศาสตร์, เรื่องเดิมหน้า ๒๐๔

ถูกจัดรวมไว้ในเรื่องของ "ตำนาน" และพงศาวดาร ดังนั้นสภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนต่างๆ ก่อน ค.ศ.๒๔๔๔ จึงมีการเรียนรวมอยู่ในวิชา "ความรู้เรื่องเมืองไทย" หลักวิชาภาษาไทยและก็เริ่มจำกัดในวงแคบอยู่เฉพาะ เรื่องราวประวัติศาสตร์ไทยรวมทั้งประวัติศาสตร์ของบางประเทศที่เกี่ยวข้องกับไทย หรือเท่าที่พอจะหาหลักฐานได้เท่านั้น พ.ศ.๒๕๐๓ ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรครั้งใหญ่วิชาประวัติศาสตร์ถูกจัดให้รวมอยู่ในวิชา "สังคมศึกษา" ในระดับประถมศึกษา เรื่องที่เรียน เป็นประวัติศาสตร์โบราณจนกระทั่งถึงสมัยสุโขทัยและอยุธยา กับ เรื่องราวของบุคคลสำคัญส่วนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา รวมเรียกว่าวิชา ภูมิประวัติศาสตร์ "การเรียนการสอนมีความสำคัญและกว้างขวางขึ้นมีการเรียนการสอนทั้งประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ต่างประเทศและเรียนต่อเนื่องเรื่อยไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔-๕) หรือเตรียมอุดม ๑-๒ (แต่เดิม) ไปจนกระทั่งในชั้นวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยซึ่งในระยะหลัง พ.ศ. ๒๕๐๓ วิชาประวัติศาสตร์จึงค่อยมีอิสระในทางวิชาการมีความสำคัญและมีคุณค่าขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับสภาพการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเท่าที่เป็นมาพอสรุปได้ดังนี้

๑. โดยทั่วไปการเรียนประวัติศาสตร์ในบ้านเรา มักจะไม่ค่อยได้กล่าวถึงถึงปรัชญาหรือวิธีการของประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่มักจะเรียนในรูปของลำดับเหตุการณ์หรือไม่ก็มีการวิเคราะห์บ้างเล็กน้อย ดังนั้นเราจึงไม่ค่อยจะได้คิดถึงประวัติศาสตร์ในแง่ที่ว่าเรียนไปทำไม เรียนเพื่ออะไรและประวัติศาสตร์อื่นๆ มีจุดประสงค์อย่างไร^{๑๑}

๒. ตำราประวัติศาสตร์มีน้อยเนื่องจากคนไทยมีวัฒนธรรมไม่นิยมเขียน เรื่องราว เกี่ยวกับหรือเกี่ยวกับคนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นเพราะคนไทยขาดประสบการณ์และ "ไม่เคยใช้วิธีพิจารณาตามเหตุผลมาก่อน มีหน้าซำยังไม่เคยมีความสะทวักใจและโอกาสจะเผยแพร่เรื่องตนเองเสียอีก" ^{๑๒} ดังนั้นข้อมูลในทางประวัติศาสตร์จึงมีน้อยสำหรับประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสติปัญญาเด็กไทยให้ฉลาดทันเทียมเด็กชาติอื่นๆ

๓. การเรียนการสอนเน้นเนื้อหา (Content) บางทีก็เน้นเฉพาะหนังสือแบบเรียนที่ครูหรือโรงเรียนได้เลือกสรรมาให้เรียน

๔. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความภาคภูมิใจในวิชาและไม่เข้าใจจุดประสงค์ของประวัติศาสตร์ (Historical Objectivity) ตลอดจนไม่มีแนวหรือจุดมุ่งหมาย (Aims) ในการเรียนแต่อย่างใดเลย

๑๑. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ,ดร. "ประวัติศาสตร์และปรัชญาของตะวันตก" เรื่องเดิม, หน้า ๑๖๗

๑๒. เวอร์จิเนีย ทอมป์สัน, (Virginia Thomsson) กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ Thailand: The New Siam, อ้างใน, สุกิจ นิมานเหมินทร์, เรื่องเดิม หน้า ๒๓๐

๕. บรรยายภาคการเรียนการสอนเต็มไปด้วยความน่าเบื่อหน่ายที่ผู้เรียนต้องจำ พ.ศ. ชื่อบุคคลสำคัญ สงคราม พระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดิน การแย่งชิงราชย์ เป็นต้น โดยผู้สอนปลูกฝังมโนทัศน์ (Concept) ที่ผิดๆว่า "เรื่องนี้สำคัญต้องท่องจำเอาไว้" ตลอดเวลาและทุกสิ่งโดยที่มีการเรียนการสอน ก็มีการย้ำว่าเป็นจริงตามนั้น ด้วยการออกข้อสอบ "วัดความจำ" ในการสอนทุกครั้ง

๖. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความรู้สึกตรงกันบางประการว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไร้สาระและใช้ไม่ได้กับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดและเป็น เรื่องของการขาดประสบการณ์ และขาดการพิจารณาความจริงให้ถ่องแท้ จึงเป็น เรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่ง เสมือน Henry Ford มหาเศรษฐีเจ้าของบริษัทรถยนต์ Ford ซึ่งกล่าวประณามว่าประวัติศาสตร์เป็น "ขยะ" (junk :Junk) แต่หาว่าไม่ว่าความเติบโตก้าวหน้าของบริษัท Ford ซึ่งอาศัยข้อมูลประวัติศาสตร์ของบริษัท Ford ตั้งแต่แรกคือ ข้อบกพร่องของการปฏิบัติงาน การใช้เทคนิค การสำรวจตลาด และแนวโน้มของความต้องการของผู้ซื้อ แล้วจึงเติมการปรับปรุงนำไปสู่วิวัฒนาการความก้าวหน้าและประสบการณ์สำเร็จ (Achievement) ขึ้นมาการหันหลังให้ประวัติศาสตร์ทำให้ประวัติศาสตร์เกิดข้อบกพร่องในสังคมมนุษย์อย่างน่าเสียดายเสมอมา ดังที่ ศจ. สุกิจนิมาน เหมินทร์กล่าวไว้อย่างหนึ่งว่า "งานวิชาการต่างๆของรัฐบาลที่แล้วจมา มักเป็น เพราะรัฐบาลนั้นจะเป็นด้วยความจงใจหรือไม่จงใจก็ตามได้หันหลังหรือหลบหลับตาให้วิชาประวัติศาสตร์ ..."

อย่างไรก็ตามวงวิชาการประวัติศาสตร์ตลอดจนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก เพราะได้มีความพยายามที่จะปลูกฝังปรัชญา คุณการณ์และค่านิยมในทางประวัติศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษาซึ่งจะออกไปเป็นครูสอนประวัติศาสตร์" มีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์มาใช้ การเรียนการสอนเปลี่ยนจากการเรียนและวัดความจำไปเป็นการสร้าง Concept แห่งความเข้าใจ (Understanding) การนำไปใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) และแม้แต่การสังเคราะห์(Syntheris) และการประเมินค่า (Evaluation) ก็มิหานั้น ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความพยายามของนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร.สืบแสง พรหมบุญ และดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ดังนั้นเราจึงอาจจะหวังได้ว่าอนาคตในการเรียนการสอนและการเรียนประวัติศาสตร์ของประเทศไทยคงจะมีแนวโน้มดีขึ้น มีคุณค่าขึ้น เนื่องจากมีการพัฒนาทั้งคุณภาพของคนและวิธีการมาเป็นลำดับ